

Nr 6

Utlåtande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stödlån till jordbrukare, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 21 januari 1955 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 57, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen, att *dels* till stödlån till jordbrukare å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisa ett investeringsanslag av 25 000 000 kronor, *dels* medgiva att bidrag med anledning av 1954 års skördeskador må med anlitande av tillgängliga medel under reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område utlämnas till ett belopp av högst 6 000 000 kronor i enlighet med de grunder, som förordats i propositionen.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas i det följande, hänvisa till propositionen.

I samband med propositionen har utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänskjutna likalydande motioner, nämligen I: 392 av herr *Persson, Helmer*, och herr *Norling* samt II: 488 av herrar *Holmberg* och *Senander*, vari hemställts att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts föreliggande proposition med följande ändringar

1. att till stödlån till jordbrukare måtte å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisas ett investeringsanslag av 50 000 000 kronor;

2. att ur detta anslag måtte 20 000 000 kronor ställas till Kungl. Maj:ts förfogande att utgå som kontanta bidrag till jordbrukare i övre Norrland, som drabbats av skördeskador; samt

3. att räntan på de av Kungl. Maj:t föreslagna stödlånen måtte fastställas till 3,5 procent.

Beträffande de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till framställningen i motionerna.

Med anledning av de skador, som uppstått på 1950 och 1951 års skördar, anvisades under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, till Stödlån till jordbrukare dels ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, dels ock ett investeringsanslag av 20 000 000 kronor å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1951/52. Enligt beslut av 1952 års riksdag (prop. 1952: 253, JoU 58, rskr. 448) fick nämnda två investeringsanslag tagas i anspråk jämväl för utlämnande av

stödlån med anledning av 1952 års skörde-skador. Vidare anvisades av 1953 års riksdag under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, till Stödlån till jordbrukare ett investeringsanslag av 30 000 000 kronor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1952/53.

Efter förslag i propositionen 1954: 223 medgav föregående års riksdag enligt i huvudsak de grunder, som förordats i propositionen, att nu omför-mälda tidigare anvisade investeringsanslag fick tagas i anspråk för utläm-nande av stödlån med anledning av 1954 års skörde-skador samt anvisade till samma ändamål under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, till Stödlån till jordbrukare ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor (prop. 1954: 223, JoU 47, rskr. 392). Bestämmelser rörande sistnämnda låneverk-samhet har meddelats i kungörelsen den 10 december 1954 (nr 723) om stödlån till jordbrukare.

Till komplettering av de år 1952 beslutade stödlånen lämnades även sär-skilda bidrag utan återbetalningsskyldighet på villkor, som närmare utfor-mades av lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd och jordbrukets för-handlingsdelegation. För ändamålet användes medel, som redan tillförts jordbruket inom jordbrukskalkylens ram men som icke tagits i anspråk. Sammanlagt stod cirka 5 000 000 kronor till förfogande för sådana bidrag.

I skrivelse den 4 januari 1955 har *statens jordbruksnämnd* hemställt, dels att ytterligare 25 000 000 kronor måtte anvisas till stödlån åt jordbrukare på grund av 1954 års skörde-skador, dels att till jordbrukare, som särskilt hårt drabbats av skörde-skadorna, måtte få utbetalas särskilda bidrag utan återbetalningsskyldighet. För sistnämnda ändamål föreslås skola användas 5 000 000 kronor av beräknade besparingar å reservationsanslaget till Pris-reglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1954/55.

Framställningen har föregåtts av överläggningar mellan jordbruksnämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation, vid vilka förhandlingsdelega-tionen godtagit nämndens förslag angående bidragsbeloppets storlek. Nämnden har i ärendet även samrått med chefen för lantbruksstyrelsen, vilken förklarar sig biträda nämndens framställning.

Jordbruksnämnden lämnar i sin skrivelse först en redogörelse för en ut-redning rörande omfattningen av skadorna på 1954 års skörd. Utredningen bygger dels på skörderapporterna för den 15 oktober 1954, dels på vissa i samband med dessa rapporter från hushållningssällskapen inhämtade upp-gifter, dels ock på de särskilda lokala undersökningar i vissa län, för vilka närmare redogjorts redan i propositionen 1954: 223 (s. 3—6).

Uppgifterna från hushållningssällskapen visar enligt jordbruksnämndens sammanställningar, att skörde-skadorna geografiskt sett kan lokaliseras till i huvudsak två områden, nämligen ett i norra Sverige, bestående av Väster-bottens och Norrbottens ävensom vissa delar av Västernorrlands län, samt ett i södra Sverige, bestående av delar utav Kronobergs, Blekinge, Kristian-stads, Malmöhus och Hallands län. Dessutom har delar av Jönköpings och Älvsborgs län drabbats av skörde-skador. Inom övriga delar av landet har skörden skadats i enstaka kommuner.

Skördeskadorna, överstigande 40 procent av värdet av normalskörd har förekommit endast i Västerbotten och Norrbotten samt inom ett fåtal kommuner i Kronobergs, Kristianstads och Malmöhus län. Inom tio av hushållningssällskapsområdena har skadorna icke varit av sådan omfattning, att 20 procent av en normal skörd för hela församlingar eller större områden inom församlingar skadats.

De i anslutning till avgivandet av nu ifrågakvarande uppgifter av hushållningssällskapen lämnade svarsskrivelserna ger en ytterligare belysning av skördeutfallet, skördeskadorna och de metoder, som använts vid avgränsningen av skadeområdena. Jordbruksnämnden har sammanfattat de i skrivelserna framförda synpunkterna. Beträffande den närmare redogörelsen härför hänvisas till framställningen på s. 4—8 i propositionen. Här torde endast få intagas följande synpunkter.

Områden där skördeskadorna inom kommun eller del av kommun överstiger 20 procent.

Västerbottens län. En nedsättning av det skördade grovfodrets näringsvärde bestyrkes av höanalyser, som givit 20—35 procent sämre resultat än normalt. Kvaliteten är på en del hö så undermålig, att detta vid utfodring kan väntas förorsaka störningar i djurens hälsotillstånd. De vid mejerierna inom länet invägdade mjölkkvantaliteterna visar också redan en påtaglig nedgång, beroende på såväl mindre individuell produktion som ökad utslaktning. Skador på mellan 20 och 40 procent har uppgivits för 12 kommuner samt överstigande 40 procent för 15 kommuner.

Norrbottens län. En detaljerad uppskattning av skadorna på stråfodret har genomförts under den gångna sommaren, varvid som grund för utredningen legat uppgifter lämnade från jordbrukarna och ett antal stickprovskontroller utförda av lantbruksnämndens eller hushållningssällskapets befattningshavare. Liknande undersökning har även utförts för potatis och fodersäd. Skador på mellan 20 och 40 procent har uppgivits för 13 socknar och skador överstigande 40 procent för 20 socknar.

På grundval av de i hushållningssällskapens skrivelser lämnade uppgifterna har jordbruksnämnden företagit uppskattningar av skördeskadornas omfattning. Nämnden har därvid sökt göra en värdering av förlusten inom de områden, för vilka uppgivits mer än tjugoprocentiga skador.

Jordbruksnämnden uttalar, att de anförda beräkningarna av skördeskadorna naturligtvis är mycket ungefärliga, beroende dels på den osäkerhet i skördeuppskattningarna, som man alltid får räkna med vid onormalt skördeutfall, dels på osäkerheten i det uppgiftsmaterial, som framkommit i skrivelserna från flera hushållningssällskap. För två län, Norrbottens och Malmöhus län, har visst jämförelsematerial funnits tillgängligt, och detta har fått belysa osäkerheten.

En sådan jämförelse ger enligt jordbruksnämnden en antydning om att den beräkning, som grundats på de individuella uppgifterna, har en helt annan grad av säkerhet än de uppskattningar av skadeprocenten, som utförts kommunvis genom hushållningssällskapets försorg. Huruvida en liknande osäkerhet förelegat i andra län vid bedömningen av skadornas omfattning kan icke avgöras med bestämdhet. Uppgifterna som lämnats för Norrbottens

län tyder emellertid på att så kan ha varit fallet. Under alla förhållanden synes man enligt nämnden kunna utgå från att ett uppgivet belopp av cirka 90 000 000 kronor överstiger skördeskadornas totala omfattning.

Jordbruksnämnden har i sin skrivelse efter redogörelsen för de verkställda undersökningarna av skördeskadornas omfattning upplyst, att nämnden — sedan riksdagen bifallit propositionen 1954: 223 om utlämnande av stödlån till jordbrukare och kungörelse angående stödlån utfärdats — den 14 december 1954 höll sammanträde med jordbrukets förhandlingsdelegation och representanter för lantbruksstyrelsen, varvid eventuella ytterligare åtgärder för att mildra verkningarna av skördeskadorna diskuterades. Vid denna tidpunkt hade emellertid endast en mindre del av de väntade ansökningarna om stödlån kommit in till lantbruksnämnderna. Det blev härigenom enligt nämnden vid sammanträdet klarlagt, att man kunde ta slutlig ställning till regleringen av skördeskadorna, först sedan riksdagen avslutat sin höstsession. Man nådde vidare enighet om att ett nytt sammanträde skulle hållas omedelbart efter det att ansökningstiden för stödlånen gått ut, d. v. s. efter den 31 december 1954. Vid detta sammanträde skulle såväl lånebehovet som frågan om kontanta bidrag till de av skördeskadorna hårdast drabbade jordbrukarna tagas upp till förnyad behandling.

De nya överläggningarna ägde rum den 4 januari 1955. Härvid meddelade chefen för lantbruksstyrelsen, att enligt från lantbruksnämnderna inkomna uppgifter antalet före ansökningstidens utgång den 31 december 1954 ingivna ansökningar om stödlån på grund av 1954 års skördeskador uppgick till närmare 13 000, innefattande begäran om lån med sammanlagt cirka 36 000 000 kronor. Såsom lån hade t. o. m. den 31 december 1954 beviljats omkring 6 000 000 kronor. Med ledning av upplysningar från nämnderna beräknade lantbruksstyrelsen det återstående lånebehovet till omkring 28 000 000 kronor. Därvid var emellertid att märka, att uppgifterna om lånebehovet var ungefärliga samt att ansökningar, som inkommit efter den 31 december 1954, skulle tagas upp till prövning av lantbruksnämnderna, om särskilda skäl därtill föranledde. Sådana ansökningar kunde väntas inkomma i relativt stort antal, och det skulle vara önskvärt, att nämnderna kunde vara relativt liberala vid bedömningen av huruvida de skulle upptagas till saklig prövning. Med beaktande härav kunde enligt lantbruksstyrelsen det totala lånebehovet uppskattas till åtminstone 35 000 000 kronor.

Då endast omkring 11 800 000 kronor står till förfogande för ifrågavarande ändamål, erfordras alltså ett anslag av ytterligare minst 23 000 000 kronor. Med hänsyn till att beräkningen av lånebehovet alltjämt är omgiven med rätt stora osäkerhetsmarginaler anser sig emellertid jordbruksnämnden icke kunna uppskatta det samlade behovet av ytterligare medel till lägre belopp än 25 000 000 kronor.

Vad härefter angår frågan om kontanta bidrag till de av skördeskadorna hårdast drabbade jordbrukarna knyter nämnden i sin förevarande skrivelse

se an till det i nämndens skrivelse den 19 oktober 1954 (prop. 1954: 223, s. 8) gjorda påpekandet, att vissa besparingar kan påräknas på det för innevarande regleringsår anvisade prisregleringsanslaget å 200 000 000 kronor till följd av, bland annat, en reduktion av medelsbehovet för mjölkpristilläggen.

Nämnden föreslår med utgångspunkt från vissa överväganden i detta ämne, att av den besparing på mjölkpristilläggen, som kan påräknas under löpande regleringsår, 5 000 000 kronor får användas till kontanta bidrag åt jordbrukare, som är i trängande behov av ekonomiskt stöd till följd av att de drabbats av skördeskador utav katastrofal natur. Detta förslag kan sägas innebära, att staten till förmån för dessa jordbrukare avstår från den »anslagsvinst», som i annat fall skulle uppkomma för staten på grund av årets skördeskador.

Jordbruksnämnden upplyser, att jordbrukets förhandlingsdelegation vid sammanträdet den 4 januari 1955 godtog nämndens förslag angående bidragsbeloppets storlek. I fråga om formerna för utbetalning av bidraget var däremot meningarna delade.

Nämnden föreslår därefter, att de kontanta bidragens fördelning skall genomföras i två etapper. I den första företages centralt en fördelning av totalbeloppet på lantbruksnämnderna av lantbruksstyrelsen i samråd med representanter för jordbruksnämnden, Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk. Den slutliga fördelningen sker därefter lokalt genom lantbruksnämndernas försorg, vilka därvid lämpligen bör ha kontakt med representanter för jordbrukets organisationer.

Bidragen bör vidare enligt jordbruksnämnden ges den formen, att stödlånen, efter särskild ansökning och prövning, helt eller delvis avskrivs. Möjligheten bör emellertid hållas öppen att pröva ansökningar om bidrag även från jordbrukare, som icke ansökt om stödlån. Avskrivningen av stödlånen kan lämpligen företagas på den eller de första amorteringar av lånen, som ursprungligen avsetts skola komma till stånd.

Med en till jordbruksdepartementet den 21 januari 1955 inkommen skrivelse har *Norrbottnens läns hushållningssällskap* för kännedom överlämnat dels en av länsveterinären Nils Enequist verkställd undersökning om inverkan av det skördeskadade fodret på kreaturens hälsotillstånd i Norrbottens län, dels ock inom sällskapet gjorda sammanställningar av utvecklingen utav mjölkinvägningen vid mejeri, slakten och foderinköpen under hösten 1954 jämfört med motsvarande tid år 1953.

Av Enequists undersökning framgår, bland annat, att en stor del av korna i Norrbottens län för att skydda sig mot bristtillstånd minskat sin mjölkproduktion. Vissa kor har dock så stora mjölkkanlag, att de i samband med kalvning m. m. har haft svårt att minska produktionen, varför de råkat ut för bristtillstånd. Härutöver har förekommit mögelförgiftningar och andra foderskador. Bristerna i foderstaterna har hos korna visat sig antingen i form av akuta sjukdomar, såsom pareser, kramper m. m., eller i form av

allmän svaghet, mag- och tarmrubbingar samt sterilitet. Vanligast synes därvid pareserna ha varit. Dessa anses i normala fall vara relativt lätta att bota, men sjukdomen har i Norrbottens län under hösten 1954 uppträtt atypiskt med diarré, kramp och hjärtsvaghet, och dödsprocenten i densamma har varit stor (omkring 10 procent). I fråga om svinen nämnes, att ett antal fall av toxisk leverdystrofi uppträtt i Piteå veterinärdistrikt i samband med utfodring med malet hö. Beträffande hästarna anför Enequist, att bristtillstånden ännu ej manifesterat sig i sjukdomstillstånd sannolikt beroende på att hästarna i allmänhet ännu ej satts i timmerarbete. Där så skett, har emellertid den svaga utfodringen i kombination med hårt arbete haft till följd ett kraftigt uppblussande av den smittsamma blodbristen.

Med hänsyn till fodrets dåliga kvalitet finner Enequist, att djuren hittills klarat sig rätt bra, även om avkastningen blivit liten. Vidare konstateras, att sjukdomstillstånden ej varit så påtagliga i de delar av länet, där relativt stora mängder tillskottsfoder kunnat inköpas. Vad gäller framtiden måste man emellertid räkna med en försämring av djurens kondition och av höets vitaminhalt. Med hänsyn härtill finner Enequist det nödvändigt att till överkomliga priser anskaffa mera foder av god kvalitet, såsom prima hö, melass, betfor, vetekli samt mineral- och vitaminfoder, om kreatursstammen i Norrbottens län utan alltför stor avgång skall kunna bibehållas fram till sommarbetet 1955.

Av de utav hushållningssällskapet gjorda sammanställningarna framgår bland annat, att mjölkinvägningen inom Norrbottens läns producentförenings område under tiden augusti—december 1954 varit i genomsnitt 23,3 procent lägre än under samma tid år 1953. I kommentaren till sammanställningarna uttalas, att den låga invägningen kan väntas bestå ej blott under återstående del av vintern utan även under den kommande sommaren till följd av en betydande utslaktning. Beträffande storboskap har nämligen slakten under tiden augusti—december 1954 enligt uppgifter från Norrbottens slakteriförening varit nära 9 procent större än ett år tidigare. Foderinköpen slutligen har under hösten 1954 ökat högst väsentligt. Enligt uppgifter från Norrbottens lantmannaförbund uppgår ökningen för hö respektive fodersäd och mineralfoder till 16 respektive 25—30 procent, för oljekraftfoder till 55 procent och för betfor till 73 procent. I fråga om melass har försäljningen hösten 1954 varit mer än fyra gånger så stor som hösten 1953.

I detta sammanhang torde även få anmälas, att *lantbruksstyrelsen* i skrivelse den 8 januari 1955 hemställt om ett särskilt statsbidrag å 8 500 kronor till Norrbottens läns hushållningssällskap till täckande av de extra kostnader, som sällskapet fått vidkännas i samband med inventeringen av 1954 års skördeskador i Norrbottens län.

Över jordbruksnämndens framställning har statskontoret och riksräkenskapsverket avgivit utlåtanden den 12 respektive den 15 januari 1955.

Statskontoret förklarar sig icke ha funnit anledning till erinran mot jordbruksnämndens framställning i vad den avser utlämnande av stödlån och medelsanvisning därtill. Därest statsbidrag anses böra utgå, synes sådana

enligt statskontoret endast böra utlämnas efter behovsprövning, lämpligen — såsom jordbruksnämnden förordat — i den formen, att viss del av utlämnat stödlån avskrivnes. Avskrivning bör därvid verkställas först sedan låntagaren under viss tid fullgjort amorteringar och övriga lånevillkor utan anmärkning. Låntagaren bör då kunna befrias från den eller de sista amorteringarna. Bidrag bör enligt statskontorets mening ej ifrågakomma i fall, då lån icke begärts. Statskontoret förutsätter, att det belopp, som kan komma att utgå i statsbidrag, skall avräknas, när de av jordbruksnämnden omnämnda förhandlingarna i sinom tid upptages angående den kompensation, som jordbruket kan göra anspråk på, i den mån kostnadsstegringar inträffar. Om sådan avräkning icke göres, bör enligt statskontorets mening bidragskostnaderna redovisas under särskilt anslag.

Riksräkenskapsverket finner det icke blott lämpligt utan även önskvärt, att de av jordbruksnämnden föreslagna bidragen för jordbrukare, som erhållit stödlån, lämnas i den formen, att stödlånen helt eller delvis avskrivnes. Riksräkenskapsverket, som förutsätter, att de av jordbruksnämnden begärda ytterligare medlen till stödlån får anvisas på tilläggsstat till riksstaten för löpande budgetår, anser det, med hänsyn till de genom gällande budgetordning fastställda formerna för redovisningen av ianspråktagna medel för avskrivning av gjorda investeringar, nödvändigt att samtidigt å tilläggsstat under huvudtiteln för avskrivning av nya kapitalinvesteringar uppföres ett anslag, från vilket medel till täckning av angivna avskrivningar av stödlånen kan anvisas att utgå. Det föreligger emellertid intet hinder för att sistnämnda anslag uppföres med ett formellt belopp av 100 kronor och att sedan till anslaget av den vid innevarande budgetårs ingång förefintliga reservationen å anslaget till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område överföres ett mot behovet av avskrivningsmedel svarande belopp.

Rätteligen borde enligt riksräkenskapsverket av budgettekniska skäl också uppföras ett särskilt anslag under nionde huvudtiteln för bidrag till sådana jordbrukare, som ej erhåller stödlån. Enär dessa bidrag sammanlagt torde komma att uppgå till ett jämförelsevis ringa belopp, vill riksräkenskapsverket icke motsätta sig, att bidragen anvisas att utgå från prisregleringsanslaget, även om regleringen av utbetalningarna skulle förenklas genom anvisning av ett särskilt anslag, som kunde ställas till lantbruksstyrelsens förfogande.

Över lantbruksstyrelsens framställning om bidrag till Norrbottens läns hushållningssällskap för kostnader i samband med inventeringen av skörde-skadorna år 1954 har *statskontoret* avgivit utlåtande den 12 januari 1955. Statskontoret förklarar sig därvid med hänsyn till föreliggande omständigheter ej vilja motsätta sig bifall till styrelsens hemställan.

Departementschefen har anfört i huvudsak följande.

»Frågan om statligt stöd åt de jordbrukare, som år 1954 lidit skördeskadorna på grund av ogynnsam väderlek, underställdes genom propositionen 1954: 223 riksdagens prövning. Enligt riksdagens beslut, som i huvudsak

innebar bifall till propositionen, kan sådana jordbrukare under vissa förutsättningar erhålla stödlån av statsmedel. Låneverksamheten skall enligt beslutet finansieras dels genom anlåtande av odisponerade medel — omkring 6 800 000 kronor — av de investeringsanslag, som riksdagen tidigare anvisat till stödlån i anledning av skördeskadador under åren 1950—1952, dels genom ett av 1954 års riksdag till Stödlån till jordbrukare anvisat investeringsanslag å 5 000 000 kronor. Med hänsyn till svårigheten att med tillförlitlighet beräkna medelsbehovet har förutsatts, att ytterligare medel framdeles kan komma att erfordras.

Enligt vad jordbruksnämnden upplyst i sin skrivelse den 4 januari 1955 representerar de före ansökningstidens utgång den 31 december 1954 ingivna låneansökningar, som redan bifallits eller preliminärt ansetts kunna bifallas, ett sammanlagt belopp av omkring 34 000 000 kronor. Såsom nämnden anfört, erfordras emellertid härutöver vissa medel för låneansökningar, som ingivits därefter men likväl bör upptagas till prövning. På grund härav och med hänsyn till att beräkningen av lånebehovet alltjämt är ganska osäker, tillstyrker jag jordbruksnämndens förslag, att för utlämnande av stödlån skall ytterligare anvisas ett investeringsanslag av 25 000 000 kronor. Anslaget torde böra uppföras å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1954/55 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, samt benämnas Stödlån till jordbrukare.

Vid anmälan av propositionen 1954: 223 framhöll jag, bland annat, att förslaget om stödlån då framlades i syfte att skapa möjlighet för snar hjälp till de jordbrukare, som var i trängande behov därav. Jag förklarade mig emellertid ha för avsikt att — sedan jordbruksnämnden avslutat en närmare undersökning av skördeskadornas art och omfattning — på nytt taga upp frågan om bistånd åt de av skördeskadorna drabbade och därvid överväga, om och i vilken mån ytterligare hjälpåtgärder, däribland eventuellt i form av behovsprövade bidrag utan återbetalningsskyldighet, kunde befinnas påkallade. Riksdagen hade icke något att invända mot nämnda uttalanden och erinrade därjämte om att jordbruksnämnden som en tänkbar utväg att bestrida kostnaderna för eventuella bidrag angivit de besparingar, som under innevarande budgetår till följd av minskade mjölkleveranser kommer att uppstå å den del av reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, som avsetts för mjölkpristillägg.

Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen har jordbruksnämnden nu slutfört sin utredning angående skadorna på 1954 års skörd samt underställt ärendet Kungl. Maj:ts prövning. Utredningen ger vid handen, att skadorna geografiskt kan lokaliseras till i huvudsak två områden, ett i norra Norrland och ett i södra Götaland. Därjämte har emellertid delar av Jönköpings och Älvsborgs län drabbats av svårare skador. Inom övriga delar av landet har skörden i allmänhet skadats endast i enstaka kommuner. I de av de ogynnsamma väderleksförhållandena drabbade områdena har skadorna i icke obetydlig utsträckning varit av mycket allvarlig karaktär och orsakat de enskilda jordbrukarna betydande avbräck. Genom att jord-

brukarna beretts möjlighet till lån, har verkningarna av skördeskadorna i viss mån mildrats. Emellertid förhåller det sig utan tvekan så, att den ekonomiska ställningen för åtskilliga av de jordbrukare, som särskilt hårt drabbats av skadorna, försämrats i sådan utsträckning, att det icke är tillräckligt för lånemöjligheterna. Enligt min mening är det därför nödvändigt att för dylika fall bereda tillfälle till ytterligare hjälp.

Enligt jordbruksnämndens förslag bör det ytterligare stödet ges i form av efter särskild ansökning behovsprövade bidrag utan återbetalningsskyldighet. Det totala beloppet för dylika bidrag har av nämnden föreslagits till 5 000 000 kronor och avses skola bestridas av medel, som beräknas komma att sparas på ur prisregleringsanslaget utgående statliga mjölkpristillägg till följd av de i samband med skördeskadorna minskade mjölkleveranserna till mejeri. Av vad i ärendet förekommit framgår, att det vid överläggningarna i frågan mellan nämnden och jordbrukets förhandlingsdelegation rått enighet om att bidragen bör bestridas av denna besparing och att det totala bidragsbeloppet bör utgöra 5 000 000 kronor. I fråga om fördelningen av bidragen har meningarna däremot varit delade. Sålunda har vissa av ledamöterna i förhandlingsdelegationen förordat, att generella bidrag skall utgå. Flertalet ledamöter liksom även lantbruksstyrelsen har däremot biträtt nämndens förslag.

För min del vill jag biträda förslaget, att den ytterligare hjälpen skall lämnas i form av bidrag utan återbetalningsskyldighet.

Beträffande fördelningen av bidragen vill jag understryka, att syftet med dessa uppenbarligen bör vara att bringa hjälp åt sådana av skördeskadornas drabbade jordbrukare, som är i störst behov därav och beträffande vilka man kan räkna med att bidragen verkligen kommer till nytta. Med hänsyn till att endast begränsade medel kan stå till förfogande för ändamålet torde redan ur denna synpunkt ett system med generellt utgående bidrag vara olämpligt. Jag ansluter mig därför till jordbruksnämndens förslag, att bidrag skall utgå efter behovsprövning. Det synes mig därvid angeläget, att bidragen ej beviljas efter några alltför schematiska regler utan — med nödig hänsyn tagen till det disponibla totalbeloppet — så långt möjligt avväges efter det föreliggande hjälpbehovet, i den mån detta uppkommit genom skördeskadan.

Jordbruksnämndens förslag innebär som nämnt, att ett belopp av 5 000 000 kronor skall ställas till förfogande för bidragsgivningen. Av utredningen i ärendet framgår emellertid, att de ogynnsamma väderleksförhållandena skapat ett speciellt problem för jordbrukarna i övre Norrland. Där har nämligen den ovanligt rikliga nederbörden i juli och augusti 1954 medfört en mycket bekymmersam fodermedelssituation. Sålunda har hushållningssällskapet i Norrbottens län beräknat, att länets jordbrukare, efter en minskning av sina kreatursbesättningar med i genomsnitt 12 procent, under vinterhalvåret 1954—1955 måste inköpa icke mindre än omkring 22 000 ton hö, 4 800 ton melass och 7 150 ton betfoder utöver normala inköp av äggviterikt koncentrerat foder och mineralfoder. Den av länsveterinären i Norrbottens län verk-

ställda undersökningen visar vidare, att allvarliga bristtillstånd hos husdjuren uppkommit bland annat till följd av skördens dåliga kvalitet. Enär situationen i detta hänseende kan väntas bli förvärrad under vinterns lopp, är det enligt länsveterinären nödvändigt att anskaffa foder av god kvalitet till överkomlig kostnad. Detta speciella problem för jordbrukarna i övre Norrland påkallar enligt min mening särskilt beaktande.

På grund av nyssberörda förhållande föreslår jag, att den av jordbruksnämnden förordade medelsanvisningen ökas till 6 000 000 kronor att utlämnas på de av nämnden föreslagna villkoren. Av detta belopp bör 1 000 000 kronor få användas för att förstärka bidragsgivningen till jordbrukarna i övre Norrland utöver vad jordbruksnämnden avsett med sitt förslag. Med hänsyn till skadornas omfattning och karaktär torde största delen av sistnämnda belopp böra utgå till jordbrukare i Norrbottens län.

Av de anvisade medlen bör såsom jordbruksnämnden föreslagit 5 000 000 kronor centralt fördelas på lantbruksnämnderna av lantbruksstyrelsen i samråd med representanter för jordbruksnämnden, Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet Landsbygdens folk. Återstoden — 1 000 000 kronor — torde i enahanda ordning böra fördelas på lantbruksnämnderna i övre Norrland. Ehuru denna särskilda medelsanvisning närmast är föranledd av den uppkomna fodermedelssituationen, bör enligt min mening några speciella villkor icke uppställas för bidragens användning. Den slutliga fördelningen av de till förfogande ställda medlen bör i enlighet med jordbruksnämndens förslag äga rum genom lantbruksnämndernas försorg. Därvid bör vederbörande lantbruksnämnd samråda med representanter för hushållningssällskapet och jordbrukets organisationer.

Beträffande utformningen av bidragsgivningen kan jag i stort sett biträda vad jordbruksnämnden därvidlag föreslagit. Bidragen synes sålunda i första hand böra lämnas i form av avskrivning av en eller flera amorteringar å stödlån, som beviljats på grund av skördeskada under år 1954. Enligt min mening torde det emellertid böra avgöras från fall till fall vilken eller vilka amorteringar som därvid skall komma i fråga. Med hänsyn till de skiftande situationer, som kan föreligga, vill jag därjämte föreslå, att möjlighet skall finnas att utgiva kontant bidrag. Särskilt i övre Norrland, där på grund av den särskilda medelsanvisningen av 1 000 000 kronor bidragsmöjligheterna blir något större än i landet i övrigt, torde behov därav föreligga. Såsom nämnden föreslagit bör även jordbrukare, som icke ansökt om stödlån, kunna komma i åtnjutande av bidrag. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, lantbruksstyrelsen att meddela närmare föreskrifter i ämnet.

Lantbruksstyrelsens framställning om ett särskilt statsbidrag å 8 500 kronor till täckande av Norrbottens läns hushållningssällskaps särskilda kostnader i samband med inventeringen av 1954 års skördeskador finner jag mig böra biträda. Därest riksdagen bifaller förslaget om utlämnande av bidrag i anledning av dylika skördeskador, torde sålunda av det härför anvisade be-

loppet 8 500 kronor få disponeras till ersättning till Norrbottens läns hushållningssällskap.

Vid bifall till vad jag i det föregående föreslagit beträffande bidrag till av 1954 års skördeskador hårt drabbade jordbrukare torde av tillgängliga medel under reservationsanslaget för innevarande budgetår till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område få disponeras högst 6 000 000 kronor för ändamålet. I den mån bidragen lämnas i form av avskrivning å stödlån, som beviljats i anledning av nämnda skördeskador, bör medel till täckning av dessa avskrivningar beredas från ett å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1954/55 under huvudtiteln för avskrivning av nya kapitalinvesteringar uppfört anslag. Såsom riksräkenskapsverket anfört, torde ifrågavarande anslag endast behöva upptagas med ett formellt belopp, och medelsbehovet tillgodoses genom överförande av ett mot avskrivningarna svarande belopp från reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Chefen för finansdepartementet kommer senare under riksdagens lopp att göra hemställan härom i samband med anmälan av proposition angående ytterligare anslagsäskanden å tilläggsstat II. Sådana bidrag, som lämnas kontant, torde få anvisas att utgå från prisregleringsanslaget.»

Utskottet. Vid behandlingen av propositionen 1954: 223 tillstyrkte utskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande nr 47, att hjälp i form av stödlån skulle kunna lämnas till de jordbrukare, som på grund av felslagen skörd år 1954 lidit mera betydande förlust och av denna anledning behövde ekonomiskt bistånd. Utskottet förordade tillika, att för bestridande av utgifterna för stödlånen skulle tagas i anspråk dels ett belopp av omkring 6 800 000 kronor, som kvarstod odisponerat av tidigare till stödlån åt jordbrukare anvisade investeringsanslag, dels därutöver ett nytt investeringsanslag av 5 000 000 kronor. Vid sitt ställningstagande till propositionens förslag hade utskottet bl. a. tagit fasta på departementschefens uttalande, att han hade för avsikt att — sedan statens jordbruksnämnd slutfört en närmare undersökning av skördeskadornas art och omfattning — på nytt taga upp frågan om bistånd åt de av skördeskadorna drabbade och därvid överväga, om och i vilken mån ytterligare hjälpåtgärder, däribland eventuellt i form av behovsprövade bidrag utan återbetalningsskyldighet, kunde befinnas påkallade.

Såsom framgår av det föregående har jordbruksnämnden i skrivelse den 4 januari 1955 framlagt förslag om dels ytterligare medel till stödlån, dels särskilda bidrag.

Vad till en början angår medelsbehovet för stödlånen har i skrivelsen uppgivits att före ansökningstidens utgång den 31 december 1954 inkommit låneansökningar, som redan bifallits eller preliminärt funnits kunna bifallas, till ett sammanlagt belopp av omkring 34 000 000 kronor. Därutöver har emellertid vissa medel ansetts erforderliga för låneansökningar, som ingivits efter nämnda tid men likväl funnits böra upptagas till prövning. Enligt vad generaldirektören och chefen för lantbruksstyrelsen vid särskild föredrag-

ning inför utskottet uppgivit, har styrelsen nämligen i sina direktiv till lantbruksnämnderna angående låneverksamheten föreskrivit att nämnderna skulle till prövning upptaga alla ansökningar, som inkommit under januari 1955. Senare inkomna ansökningar borde däremot enligt samma föreskrift upptagas till prövning endast om sökanden kunde anföra godtagbara skäl för sin underlåtenhet att ingiva ansökan i rätt tid eller om nämnden skulle finna särskilt ömmande omständigheter föreligga. Kungl. Maj:t har i anslutning till jordbruksnämndens förslag förordat, att för ändamålet skall anvisas ytterligare 25 000 000 kronor. Då denna beräkning synes vara väl avvägd i förhållande till det föreliggande lånebehovet, biträder utskottet förslaget. Detta innebär, att utskottet avstyrker bifall till yrkandena I: 392 och II: 488, att ett belopp av 50 000 000 kronor skall beräknas för ändamålet.

Med hänsyn till den ståndpunkt, som utskottet intagit i sitt nyssnämnda utlåtande nr 47 beträffande räntan å stödlånen, förordar utskottet att motionärernas yrkande om sänkning av räntefoten till 3,5 procent icke skall föranleda någon åtgärd.

Vad härefter angår förslaget om att införa särskilda bidrag utan återbetalningsskyldighet delar utskottet departementschefens uppfattning, att denna ytterligare hjälp är nödvändig som en komplettering av stödlånen i de fall, där jordbrukare särskilt hårt drabbats av skördeskadorna. I detta sammanhang har i propositionen uppmärksamheten riktats på det speciella problem, som de ogynnsamma väderleksförhållandena skapat för jordbrukare i övre Norrland. Vid undersökningar, som verkstälts i Norrbottens län, har sålunda framkommit, att fodermedelssituationen är mycket bekymmersam och att allvarliga bristtillstånd hos husdjuren uppkommit bl. a. till följd av skördens dåliga kvalitet. På grund härav föreslår Kungl. Maj:t, att 6 000 000 kronor skall ställas till förfogande för bidragsverksamheten och att av detta belopp 1 000 000 kronor skall få användas för att förstärka bidragsgivningen till jordbrukarna i övre Norrland. Ifrågavarande medel avses skola bestridas av den besparing på ur prisregleringsanslaget utgående statliga mjölkpristillägg, som till följd av de i samband med skördeskadorna minskade mjölkleveranserna till mejeri kan påräknas under löpande regleringsår. Med hänsyn jämväl till att jordbrukets förhandlingsdelegation tillstyrkt en sådan anordning och då icke något synes vara att erinra mot beloppets storlek, biträder utskottet förslaget. Vid detta ställningstagande avstyrker utskottet vad i motionerna I: 392 och II: 488 yrkats angående bidragsbeloppet.

I fråga om villkoren för bidragens fördelning och verksamhetens administration ansluter sig utskottet till vad Kungl. Maj:t härvidlag förordat. Beträffande utformningen av bidragsgivningen anföres i propositionen, att bidragen i första hand bör lämnas i form av avskrivning av en eller flera amorteringar å stödlån, men att därjämte möjlighet skall finnas att utgi-va kontant bidrag. Vid den särskilda föredragning, som nämnts i det föregående, har rörande denna fråga framhållits, att det icke sällan torde vara önskvärt, att kontant bidrag kan utgå vid sidan av lån. Om bidragen skall

lämnas i form av amorteringar å beviljade stödlån, måste nämligen vederbörande normalt ställa säkerhet för hela det belopp, som tilldelas honom i stödlån, och således även för den del därav, som i realiteten täckes ur det beviljade bidraget och som senare skall avskrivas. Detta innebär, att en sökande kan komma i sämre ställning än vad som blivit fallet, om han fått dels visst kontant bidrag och dels lån. I det senare alternativet behöver han nämligen icke ställa säkerhet för större belopp än som verkligen skall återbetalas.

Med hänsyn till vad sålunda framkommit synes det utskottet önskvärt, att föreskrifterna i ämnet utformas så, att lantbruksnämnderna skall ha frihet att bestämma, huruvida bidrag skall utgå kontant eller i form av avskrivning å stödlån. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, lantbruksstyrelsen att — med beaktande av vad utskottet sålunda förordat — meddela närmare föreskrifter i ämnet.

Kungl. Maj:ts framställning har i övrigt icke givit utskottet anledning till särskilt uttalande.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

A. att riksdagen må

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 392 och II: 488, såvitt nu är i fråga, till *Stödlån till jordbrukare* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisa ett investeringsanslag av 25 000 000 kronor;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 392 och II: 488, såvitt nu är i fråga, medgiva, att bidrag med anledning av 1954 års skördeskador må med anlitan av tillgängliga medel under reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område utlämnas till ett belopp av högst 6 000 000 kronor i enlighet med de grunder, som utskottet förordat i det föregående.

B. att motionerna I: 392 och II: 488, såvitt angår yrkandet att räntan på de av Kungl. Maj:t föreslagna stödlånen skall fastställas till 3,5 procent, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 23 februari 1955

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Tjällgren, Anderberg, Nord, Jon Jons-
son, Sundberg, Eskilsson, Bror Nilsson, Mossberger, William Ohlsson och
Uno Olofsson; samt

från a n d r a kammaren: herrar Gustafson i Dädesjö, Andersson i Hyss-
na, Hæggbloom, Anthy, fru Eriksson i Hallstahammar, herrar Ekdahl, Svens-
son i Vä, Rimås, Arweson och Johansson i Öckerö*.

* Ej närvarande vid justeringen.